

COMMUNICATIONES
ARCHÆOLOGICÆ
HUNGARIÆ

2022

COMMUNICATIONES
ARCHÆOLOGICÆ
HUNGARICÆ

2022

Magyar Nemzeti Múzeum
Budapest, 2023

Főszerkesztő
SZENTHE GERGELY

Szerkesztők
BÁRÁNY ANNAMÁRIA, TARBAY JÁNOS GÁBOR

Olvasszerkesztő
BÖRÖCZKI TAMÁS

A szerkesztőbizottság tagjai
HORIA I. CIUGUDEAN, MARKO DIZDAR, FÜZESI ANDRÁS, GÁLL ERWIN,
LANGÓ PÉTER, LÁNG ORSOLYA, MORDOVIN MAXIM

Angol nyelvi lektor
SEBŐK KATALIN

Szerkesztőség
Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Tár
H-1088, Budapest, Múzeum krt. 14–16.

A folyóirat cikkei elérhetők: <http://ojs.elte.hu/comarchhung>
Kéziratbeküldés és szerzői útmutató: <http://ojs.elte.hu/comarchhung/about/submissions>

© A szerzők és a Magyar Nemzeti Múzeum
Minden jog fenntartva. Jelen kötetet, illetve annak részeit tilos reprodukálni,
adatrögzítő rendszerben tárolni, bármilyen formában vagy eszközzel közölni
a Magyar Nemzeti Múzeum engedélye nélkül.

ISSN 0231-133X (Print)
ISSN 2786-295X (Online)

Felelős kiadó
L. Simon László főigazgató

TARTALOM – INDEX

BÁLINT Csaba	Obszidián magkő Füzesabony-Áfor elosztótelep lelőhelyről	5
	Obsidian core from Füzesabony-Áfor elosztótelep	12
KOVÁCS Nikolett – NÉMETH Attila	Előzetes jelentés Bükkábrány-Bánya VIII. lelőhely régészeti feltárásáról (2017–2020)	13
	Preliminary report on the results of the excavations between 2017 and 2020 in Bükkábrány-Bánya (lignite mine), site VIII	54
Polett KÓSA – János Gábor TARBAY – Dóra Georgina MIKLÓS	The Late Bronze Age casting moulds from Poroszló-Aponhát	57
	A poroszló-aponhádi késő bronzkori öntőformák	80
János Gábor TARBAY – Boglárka MARÓTI	Late Bronze Age swords with leaded hilts from Hungary	83
	Ólmos markolatú késő bronzkori kardok Magyarországról	96
ILON Gábor	Egy bronz „csüngő” Ménfőcsanak határából, Északnyugat-Magyarországról ...	97
	A bronze “pendant” from the outskirts of Ménfőcsanak (North-West Hungary)	101
Bence SOÓS – Balázs LUKÁCS	Szalacska and Hallstatt Period metal vessels from Western Hungary	103
	Szalacska és a Hallstatt-kori fémedények Nyugat-Magyarorszárról	128
Bettina KÖLCZE	Late Roman glazed pottery from Aquincum – preliminary typological classification	129
	Késő római mázas kerámiák Aquincumból – előzetes tipológiai osztályozás	156
Bence GULYÁS	Populations of East European steppe origin in the cemeteries of Szekszárd-Bogyiszlói Street and Kölked-Feketekapu B (7 th century AD)	159
	Kelet-európai eredetű népesség Szekszárd-Bogyiszlói út és Kölked-Feketekapu B temetőben	174
Judit SZIGETI – Zoltán RÓZSA	Burnished pottery from the Árpád Age (12 th –13 th century)	175
	Az Árpád-kori polírozott kerámia (12–13. század).....	198

MAG Hella	Reneszánsz díszkút töredéke Vácról	199
	Fragment of a renaissance decorative fountain from Vác	205
Sz. ANDERKÓ Anna	„Holmi dirib-darab romlott kályha...” Egy elpusztult szécsényi ház kályhája a 17. századból	207
	“A worthless crumbling tile stove...” The tile stove of a demolished 17 th -century house from Szécsény	227

RECENSIONES

Anna NEVÁLOVITS	László Kovács: The Treasure Finds in the Carpathian Basin of the Early Árpád Age (1000–1141). Leletek és veretek I.	229
-----------------	---	-----

RENEZÁNSZ DÍSZKÚT TÖREDÉKE VÁCRAÓL

MAG Hella*

Jelen tanulmány célja egy különleges, a váci püspöki székhely területéről származó reneszánsz faragványtöredék bemutatása. A töredék mindkét darabja régóta szerepel ugyan a váci múzeum leltárkönyvében, de összetartozásukra csak most derült fény. Ebből adódóan a faragvány pontos funkciójának meghatározására sem került eddig sor. Egy, a füzéri várból előkerült, egyező anyagú (budai vagy másképp budakörnyéki márga) és díszítésű kötöredék alapján a váci darabok is egy kora reneszánsz díszkút részeként értelmezhetők.

The paper focuses on a special Renaissance carved stone fragment, consisting of two fitting smaller fragments, found at the Episcopal seat of Vác (Pest County). Although individually, both lesser fragments have been recorded since long in the inventory book of the local museum, the connection between them was only discovered recently. Therefore, the precise function of the carving was not determined. As a stone fragment with a very similar design and raw material (made from so-called Buda marl), unearthed in the Füzér Castle (Borsod-Abaúj-Zemplén County), was proved to have come from an early Renaissance decorative fountain, the pieces from Vác also can be interpreted as a part of one.

Kulcsszavak: reneszánsz, kőfaragvány, reneszánsz kút, váci püspöki székhely, füzéri vár

Keywords: Renaissance, stone carving, Renaissance fountain, Episcopal seat of Vác, Füzér castle

Bevezetés

Vác városa megkerülhetetlen helyszíne a magyarországi korai reneszánsz kutatásának. Legismertebbek talán azok az újkori székesegyház szentélykorlátjaként fennmaradt márga balusztrádosztó pillérek, amelyeket Éber László 1913-ban ismertetett részletesen, és amelyekről Mikó Árpád egy felfedezése tette valószínűvé, hogy még Hunyadi Mátyás uralkodása idején, azaz 1490 előtt készülhettek (Éber 1913; Mikó 1992). Az együtteshez tartozik még néhány, ugyancsak másodlagos helyzetben fennmaradt márga, valamint két vörösmárvány anyagú balusztrádosztó pillér és két címeres tábla Bátori Miklós (1474 és 1506 között váci püspök) címerével. A két vörösmárvány osztópilléren, amelyek a székesegyház altemplomába voltak befalazva, már Jagelló Ulászlóra utaló W betű és kitárt szárnyú sas láthatók. Ezen mindvégig „szem előtt lévő” emlékek mellett a váci várban zajló ásatások során napvilágot látott, majd a helyi múzeumba került reneszánsz kőfaragványokat Koppány Tibor ismertette egy 1994-ben,

a Váci Könyvek hasábjain megjelent tanulmányában (Koppány 1994).

Koppány Tibor munkájában két alapvető csoportba osztotta a 20. század végéig ismertté vált 132 darab reneszánsz stílusú töredéket: az építészeti elemek szerkezeti tagozatainak csoportjára, valamint a közelebről meg nem határozható, díszítő jellegű faragványok vagy faragványrészek csoportjára (Koppány 1994, 175). Az első oszlopfők és oszloptörzsek darabjait, balusztrádosztó pillérek és baluszterbábok töredékeit, ajtó- és ablakkeretek, párkányok fragmentumait tartalmazza. A faragványok Koppány Tibor által meghatározott másik fő csoportját olyan márgatöredékek alkotják, amelyek rendeltetése nem egyértelmű, mindenesetre alapvetően díszítőfunkciót betöltő feliratok, keretezett vagy keret nélküli domborművek töredékeit sorolta ide. A feldolgozás nyomán tehát egyértelművé vált, hogy reneszánsz stílusban építészeti elemek szerkezeti részletei mellett kisépítészeti alkotások, berendezési tárgyak változatos sora is fellelhető lehetett a váci püspöki udvarban a 15–16. század fordulóján. E sokszínű

▷ Received 23.01.2023 | Accepted 20.03.2023 | Published online 21.09.2023

* Tragor Ignác Múzeum, Vác; mag.hella@muzeumvac.hu; ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-9869-8715>

képet tovább árnyalja egy olyan, eddig publikálatlan töredék, amely egy reneszánsz díszkút egykori létére enged következtetni (1–2. kép).

A töredék és értelmezése

A most ismertetésre kerülő faragványtöredék két darabból áll, amelyek törésfelülettel illeszkednek egymáshoz. Ennek ellenére múzeumi leltárkönyvbe kerülésük ideje között több évtized telt el, összetartozásukra csak jelenleg, a váci faragott kőanyag újbóli tanulmányozásakor derült fény. A nagyobb darab Koppány Tibor munkájában nem szerepel, a kisebbet reneszánsz oszlop töredékeként írta le (Koppány 1994, 181, No. 6). A töredékek a váci Tragor Ignác Múzeum Régészeti Gyűjteményében az 53.58.32. és a 86.25.1. leltári számok alatt találhatók.

A vélhetően budai márga anyagú töredék egy forgástest része (3. kép 2). Felső lezárását a tagozatok felett, fogasvésővel megmunkált kialakítású, bizonyára másik kőelem illesztésére szolgáló, kiemelkedő, vas-kos, kerek perem jelenti. Az ez alatti, simára faragott felületű, tagozott részen lemez, majd szíma és egy félpálca profilú, körbefutó gyűrűtag figyelhető meg,

amely mintegy sodrott zsinórt vagy kötelet imitál. Itt következő, alsó része letört. Belső oldalán egy mélyedésben sima felületű, kör átmetszetű, 3 cm átmérőjű furat helyezkedik el. A töredék alkotta faragvány átmérője legszélesebb pontján eredetileg 30–32 cm között lehetett. A fragmentum tanulmányozása alapján tehát annyi állapítható meg, hogy az, amihez tartozott, egy szabadon álló, kerek, feltehetően szimmetrikus szerkezet lehetett, amelyhez felső részén biztosan csatlakozott egy nála nagyobb, szélesebb és – legalábbis alul – biztosan szintén kör alakú elem. Legalábbis erre enged következtetni a megmaradt töredék felső részének kialakítása: a kiemelkedő vas-kos, fogasvésőzött felületű perem bizonyára egy nála nagyobb, kerek kőelem alátámasztásául szolgált. Továbbá biztos még, hogy a töredék nem tömör: belül, nem egészen középen valamilyen célból tudatosan átfúrták, kilyukasztották.

Sajnos a töredéket alkotó mindkét darab pontos lelőhelye ismeretlen. A nagyobbik (ltsz. 53.58.32.) lelőhelyeként Vác, Ferences zárda szerepel a múzeumi leltárkönyvben. Feltehető, bár egyértelműen nem igazolható, hogy az egykori püspöki székhely területén még 1912-ben végzett első ásítás alkalmá-

1. kép Reneszánsz díszkút töredéke Vácról (szembenézet) (fotó: Orlik Edit)
Fig. 1 Fragment of a Renaissance fountain from Vác (front view) (photo by Edit Orlik)

2. kép Reneszánsz díszkút töredéke (felülnézet) (fotó: Orlik Edit)
 Fig. 2 Fragment of a Renaissance fountain from Vác (above view) (photo by Edit Orlik)

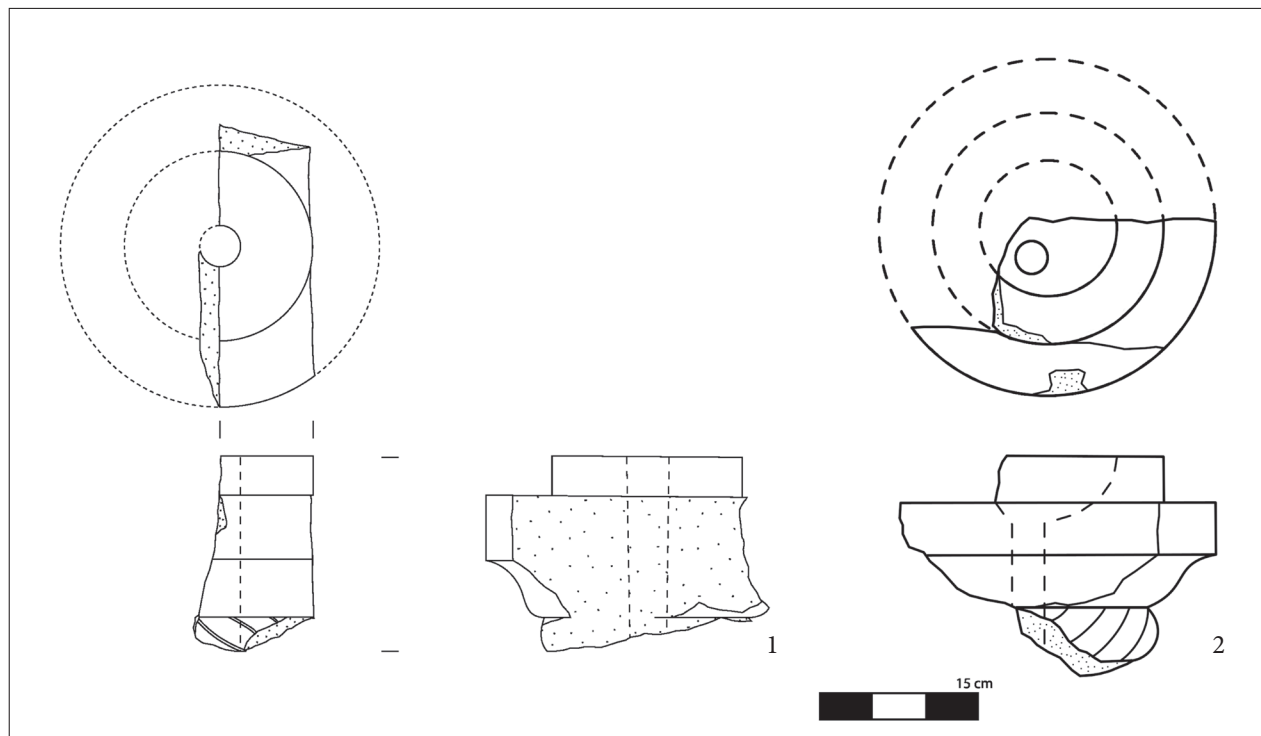
val került felszínre több egyéb reneszánsz faragvány-nyal együtt. Sajnos az ekkor előkerült leletek pontos azonosítása csak néhány nagyon egyértelmű esetben volt lehetséges, hiszen róluk csak rövid leírásokat tettek közzé. Ezek között szerepel egy, amely esetleg vonatkozatható az 53.58.32. ltsz. alatti töredékre: „601. Oszlopláb-töredék kötélfonatú párnataggal fehérre meszelt vörös homokkőből. Fejlett csúcsíves kor. XV. század” (Tragor 1912, 125). A kisebb darab (ltsz. 86.25.1.) a leltárkönyvi bejegyzés szerint a váci múzeum akkori épületének (Vác, Múzeum u. 4.) „udvarán virágágyás ásásakor került elő, a múzeum raktárának építésekor az udvarra kihordott, leltározatlan anyaghoz tartozik”. Tehát az egykori szerkezettel kapcsolatban, amelyhez tartoztak, csak annyi biztos, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján Vácon, a püspöki székhelyen állhatott, de ennél közelebbi helye egyelőre meghatározhatatlan.

A töredék értelmezésében egy, a füzéri várban előkerült faragvány segíthet (3. kép 1). A töredék az úgynevezett Malompince nyugati fala melletti omladékban került elő Simon Zoltán feltárásán 1995-ben. E darab ugyanolyan módon kialakított, mint a váci: felső részén egy csatlakozó másik kőelem illeszté-

sére használatos, ugyancsak fogasvésőzött felületű, vastkos, kerek peremrész alatt lemez, szíma, majd zsinórt imitáló félpálca tagozat következik, belül pedig – ezúttal pontosan középen – egy furat található. Legszélesebb pontján rekonstruálható átmérője 30,5 cm-ben volt meghatározható. A darab felmérési rajzát 2021-ben Hegyi Dóra tette közzé (oszlopfő töredékeként: Hegyi 2021, 7. kép 1). Funkciója kezdetben e tárgynak sem volt egyértelmű, azonban később, Simon Zoltán és Gál Viktor kutatásai során több olyan, szintén márga anyagú töredék is előkerült, amelyek egyértelműen kúttál(ak) töredékeként voltak értelmezhetők: több sima és egy, külső felületén pikkelyes dísszel faragott darab (utóbbi felmérési rajza: Hegyi 2021, 7. kép 3).

A füzéri töredékekből a vár legutóbbi helyreállításakor Osgyányi Vilmos kőszobrász restaurátor készített rekonstrukciót (4. kép). A táltöredékek eszerint két különböző – egy kisebb, pikkelyes díszű és egy nagyobb, sima felületű – kúttálhoz tartozhattak, a furattal ellátott fejezettöredék pedig feltételezhetően a kút középső tartószerkezetének része, amelyhez felülről csatlakozott az alsó, nagyobb kúttál. A füzéri darabokkal Buzás Gergely is foglalkozott még 2016-

3. kép Reneszánsz díszkutak töredékei Füzérről és Vácról. 1: Füzér, Hegyi Dóra felmérése (Hegyi 2021, 7. kép 1);
2: Vác, Mag Hella felmérése

Fig. 3 Fragments of Renaissance fountains from Vác and Füzér. 1: Füzér, drawing by Dóra Hegyi (Hegyi 2021, 7. kép 1);
2: Vác, drawing by Hella Mag

ban, egy reneszánsz kutakról szóló írásában. Szerinte a füzéri, kéttálasként rekonstruálható szökőkút szerkezetét tekintve a budai, Verrocchio-féle fehérmárvány díszkút hatásáról tanúskodik (Buzás 2016, 6–8). A várban látható rekonstrukció összeállítás hitelességétől függetlenül a váci – a füzérről mind kialakításra, mind méretben gyakorlatilag azonos – töredéket ugyanígy egy szökőkút tartószerkezetének részeként értelmezhetjük. Az egyetlen szembevetendő különbség a faragványok belsejében kialakított furat helyzetében van: Füzéren ez pontosan középen, míg a váci töredéknek a széle felé helyezkedik el, és eleve nem a kő felső síkjától, hanem egy ebbe kissé bemélyített részből indul. Utóbbi esetben adódhat hely még egy furatnak, tehát elképzelhető, hogy Vácon nemcsak egy, hanem két ponton vezették fel a vizet a szökőkút belsejében. Sajnos a váci anyagban egyelőre több, biztosan ezzel kapcsolatba hozható, például kúttálként értelmezhető – a füzéri rekonstrukciót megerősítő vagy esetleg cáfoló – töredéket nem sikerült azonosítani.

Reneszánsz díszkút Vácon

Arról, hogy hazánk területén álltak reneszánsz stílusú díszkutak, kezdetben csak írott források tanús-

kodtak, majd nemrégiben egy képi forrás is ismertté vált (Pierre Choque francia herold rajza a budai palota egyik kútjáról Györkös Attila kutatása nyomán látott napvilágot, majd Buzás Gergely foglalkozott vele: Buzás 2016, 1. kép). E forrásokon túl napjainkra mind több töredék kerül elő régészeti ásatásoknak köszönhetően és így egyre több szerkezet válik – legalább részben – rekonstruálhatóvá. A legismertebbek elsősorban az uralkodói rezidenciákon léteztek, Hunyadi Mátyás által készített szerkezetek töredékei, így például a visegrádi, úgynevezett vörösmárványból készült, fentebb említett, Hercules-kút (Buzás et al. 2001), vagy egy, a budai várban álló fehérmárvány díszkút, amely Andrea del Verrocchio műhelyének tulajdonítható (erről legutóbb: Pócs 2019).

A reneszánsz stílus királyi udvaron kívüli terjedésének egyik fontos korai helyszíne Vác. Azt, hogy itt már Mátyás uralkodása alatt készültek reneszánsz stílusú faragványok, épületek, Galeotto Marzio leírása és egy 1485-ös, Bátori Miklós címerét ábrázoló évszamos kő alapján valószínűsíthetjük. Ugyanakkor az is egyértelmű, hogy bizonyára nem datálható minden ma ismert váci reneszánsz stílusú faragvány 1485 elé: az anyag újbóli tanulmányozá-

4. kép Reneszánsz díszkút rekonstrukciója a füzeri várban (fotó: Hegyi Dóra)

Fig. 4 Renaissance fountain reconstruction in the Füzer Castle (photo by Dóra Hegyi)

sa során már ismertté váltak egy minden bizonnyal Jagelló-kori balusztrád töredékei (Mag 2021). Vélhetően e sort gyarapítja a most bemutatásra kerülő kúttöredék is, melynek egyetlen jellegzetes részlete a kötelet vagy zsinórt imitáló, gyűrűszerűen körbefutó pálcatagozat. Ennek analógiái megtalálhatók biztosan Mátyás-kori faragványokon is hazánkban, például egy sokszor publikált fríztöredéken Mátyás emblémáival Nyékről (Feuerné 1977, 43. kép). Elképzelhető, hogy szintén még 1490 előtti a tereskei reneszánsz szentségtartó gazdagon díszített faragott kő kerete, ahol a falba mélyedő félköríves nyílás körül ugyancsak megfigyelhető a motívum (Horváth 2007, 1. kép). Nagyobb számban azonban már a Jagelló-korra keltezhető töredékeken tűnik fel – sőt, még későbbi példák is említhetők volnának, de töredékünk szempontjából ezeknek nincs relevanciája, mert biztos, hogy a váci nem készülhetett 1541 után. Vácon egyetlen másik faragványon látni hasonlót: egy olyan márga balusztertöredéken, amelyen a báb közepén az osztógyűrűt csavarodó pálcattal

díszítették (Mag 2021, 11. kép). Így díszített, Mikó Árpád által a 15. század utolsó évtizedére keltezett vörösmárvány baluszterbáb töredéke Esztergomból ismert (Mikó 1988, 14. kép). Esztergomban a Bakócz-kápolna fehérmárvány oltárán, valamint egy vörösmárvány sarkány(?)fejes töredéken is megtaláljuk a pálcatagozat hasonló díszét (Balogh 1955, 106. és 168. kép). Siklóson egy, a Perényi Imre nádor által 1508–1519 között (legvalószínűbben zömében 1509–1511 során) végzett reneszánsz átépítéshez köthető egy olyan kandalló, amelynek két fennmaradt töredékén megfigyelhető egy csavarodó, zsinórt imitáló pálcatagozat (G. Sándor 1984, 121. kép).

A vácival azonos kialakítású füzéri töredék, illetve maga az ottani díszkút Buzás Gergely szerint „Perényi Imre nádor korára, a 16. század első két évtizedére” keltezhető (Buzás 2016, 8). Sőt, annak a lehetőségét is felvetette, hogy esetleg a fent is említett Imre nádor fia, Péter Siklósról vitette volna Füzérre az eredetileg apja által a család korábbi rezidenciáján felállított szerkezetet. Az biztos, hogy a kút készszen juthatott a füzéri várba, és feltehetően az ország központi területén működő, a királyi udvar, illetve más előkelők és alkalmanként egyháziak számára is dolgozó kőfaragók készíthették, hiszen Füzéren teljesen egyedülálló a töredékek budai márga anyaga (az ottani egyéb reneszánsz faragványok anyaga riolituffa, amelyet a közelben, Füzérkomlós vagy Füzérkajata határában bányászhattak: Hegyi 2021, 89). Vácon ezzel szemben fordított az arány: a reneszánsz faragványok legnagyobb részének anyaga a néha sárgás, máskor szürkés árnyalatú budai vagy másképp budakörnyéki márga. A füzéri és a váci töredékek kialakítása, mérete olyannyira azonos, hogy nem férhet hozzá kétség: ugyanazon, az ország központi területén működő kőfaragók vésője nyomán készültek, valószínűleg valamikor a 16. század első negyedében. Így a váci szökőkút megrendelőjeként nemcsak Bátori Miklós, de esetleg az őt követő püspökök – Gosztonyi János, Várdai Ferenc, Szalkai László – valamelyike is szóba jöhet. A füzéri és váci kutakat készítő kőfaragók tehát egyaránt eleget tettek egy, a korban befolyásos világi és egy egyházi méltóság megrendelésének.

Összegzés

A most ismertetésre került töredék alapján e váci reneszánsz szökőkútnak egyelőre csak léte bizonyítható. Pontos formájának rekonstruálásához még kevesebb adat áll rendelkezésre, mint Füzéren. A szabadon álló

kora reneszánsz szökőkutaknak Buzás Gergely három alapvető típusát ismertette (Buzás et al. 2001, 65–73). Az első az ún. kyllix típus, amelynek jellegzetessége, hogy nincs medencéje, hanem egy oszlopszerű lábazat támaszt alá egy kúttalat, amely felett váza formájú pillér emelkedik, majd vagy rögtön, vagy egy további kúttal közbeiktatásával valamilyen vízköpő szobor zárja le a szerkezetet. A második az ún. kandeláber típus, ahol már egy medence és egy efelett emelkedő, díszített középső oszlop vagy pillér jellemző, kúttal ez esetben nincs. Végül a harmadik típust az első kettő kombinációja jelenti, ahol tehát mind a medence, mind a kúttal megtalálható, ide sorolható például a visegrádi Herkules-kút. A váci szökőkút besorolása e típusokba tehát egyelőre egyértelműen nem lehetséges, ugyanakkor az feltételezhető, hogy a megmaradt fejezeti részhez felülről egy kerek kúttal csatlakozott.

A 15–16. század fordulója körül, illetve növekvő számban a 16. század első évtizedeiben országszerte számos korábbi épület került átépítésre, újult meg reneszánsz stílusban – a folyamatban egyértelmű

az uralkodói udvar mintaadó szerepe. Már néhány korábbi nyíláskeret lecserélésével modernizálhatók voltak korábbi épületek, de emellett több helyen épültek új, reneszánsz balusztrádok, loggiák is. A belső tereket reneszánsz kandallókkal, konzolokra támaszkodó borda nélküli boltozatokkal, a homlokzatokat reneszánsz stílusú domborművekkel, címeres táblákkal láthatták el. A királyi rezidenciák bizonyára nem csak maguk szolgáltak követendő példaként, de ezek környezete is: a kertek, terek és ezek feltételezhető reneszánsz díszítőelemei – például díszkútjai – sem maradtak hatástalanok, de mind ez ideig ezek nem váltak ismertté, a füzéri és az ennek nyomán azonosított váci az első ilyen példák. Vác tekintetében Galeotto Marzio leírásából tudjuk, hogy Bátori Miklós püspök nem csak a templomot és a püspöki palotát építtette újjá itáliai mesterekkel, de annak környezetére is gondja volt: a vár körül sétatávolságra kerteket és halastavakat említ, továbbá kissé távolabb kocsival elérhető, szőlőkkel és gyümölcsfákkal beültetett dombokat (Kardos 1977, 47).

IRODALOM

- Balogh, J. 1955: Az esztergomi Bakócz kápolna. Budapest.
- Buzás, G., Réti, M., Szőnyi, E. 2001: Giovanni Dalmata Herkules-kútja a visegrádi királyi palotában. Budapest–Visegrád.
- Buzás, G. 2016: Reneszánsz utak – reneszánsz kutak. *Archaeologia*. Altum Castrum Online. A Magyar Nemzeti Múzeum Visegrádi Mátyás Király Múzeumának középkori régészeti online magazinja. Visegrád. <https://archeologia.hu/content/archeologia/386/buzas-reneszansz-kutak.pdf>, utolsó elérés: 2022. 11. 23.
- Éber, L. 1913: A váci székesegyház szentélykorlátja. In: Forster, Gy. (szerk.), Magyarország műemlékei III. Budapest, 181–184.
- Feuerné Tóth, R. 1977: Reneszánsz építészet Magyarországon. Budapest.
- G. Sándor, M. 1984: Reneszánsz Baranyában – Renaissance in Komitat Baranya. Budapest.
- Hegyi, D. 2021: Reneszánsz kőfaragványok Füzér várából. *Castrum* 24, 76–99.
- Horváth, A. 2007: „TENPLVM DOMINI”. A tereskei pasztofóriumról és a magyarországi reneszánsz pasztofóriumokról. In: Horváth, A. (szerk.), Báthory Miklós váci püspök (1474–1506) emlékezete. Vác, 191–235.
- Kardos, T. 1977: Galeotto Marzio: Mátyás királynak kiváló, bölcs, tréfás mondásairól és tetteiről szóló könyv. Kardos, T. (ford.). Budapest.
- Koppány, T. 1994: A váci vár reneszánsz kőfaragványai – Die Renaissance Steinmetzarbeiten der Burg von Vác. *Váci Könyvek* 7, 175–204.
- Mag, H. 2021: Egy ismeretlen váci reneszánsz balusztrádról – On an unknown balustrade from Vác. *Művészettörténeti Értesítő* 70, 113–132. <https://doi.org/10.1556/080.2021.00005>

- Mikó, Á. 1988: Ippolito d'Este esztergomi érseki udvara és a reneszánsz kőfaragás Magyarországon (1487–1497) – Der Hof des Erzbischofs von Esztergom Ippolito d'Este und die Steinskulptur der Renaissance in Ungarn (1487–1497). *Ars Hungarica* 16, 133–142.
- Mikó, Á. 1992: Dolium. A váci kora reneszánsz balusztrád datálása egy Mátyás-embléma alapján – Dolium. Dating the early renaissance balustrade of Vác on the basis of a Matthias Corvinus emblem. *Művészettörténeti Értesítő* 41, 62–66.
- Pócs, D. 2019: Andrea del Verrocchio e bottega: Tre frammenti di fontana, entro il 1485. (Cat. 7.2a-c). In: Caglioti, F., De Marchi, A. (eds.), *Verrocchio, il maestro di Leonardo*. Firenze, 212–215.
- Tragor, I. 1912: A váci muzeum gyűjteményeinek leiró lajstroma. Vác.

FRAGMENT OF A RENAISSANCE DECORATIVE FOUNTAIN FROM VÁC

Summary

The city of Vác (Pest County) is an unavoidable point in the research history of the early Renaissance era of the Hungarian Kingdom. The best-known and most often published pieces are the balustrade dividing pillars that can be seen in the cathedral of the town since the 18th century. The local museum also stores numerous Renaissance stone carvings which came to light during the excavations around the baroque Franciscan monastery, the medieval episcopal seat. The paper focuses on a special Renaissance carved stone fragment, consisting of two fitting smaller fragments, one of the pieces found at the former Episcopal seat of Vác (Pest County). Although individually, both lesser fragments have been recorded since long in the inventory book of the local museum, the connection between them was only discovered recently. Therefore, the precise function of the carving was not determined so far.

The fragment is probably made from a special kind of stone, the so-called Buda marl. The upper surface, where it was connected to another – not yet known – structural element, is roughened. Under that, the bottom zone of the carved profile is decorated with a characteristic circular band in relief, imitating a rope. The fragment has a hole in the middle. A stone carving fragment with very similar design and material was unearthed in the Füzér Castle (Borsod-Abaúj-Zemplén County). The piece from Füzér came to light together with some other fragments from the original structure, which, a few years ago, were reconstructed as a Renaissance decorative fountain from the first decades of the 16th century. Based on this analogy, the piece from Vác also can be interpreted as part of an early Renaissance decorative fountain.

